

RZECZNIK PRAW PACJENTA

Warszawa, 27 lipca 2023 r.

RzPP-DPR-WPZ.420.30.2023.PP

Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
ePUAP

Szanowny Panie Rzeczniku,

w nawiązaniu do pisma z 11 lipca 2023 r. (znak: VII.5001.6.2023.AMB) zawierającego prośbę o zajęcie stanowiska w sprawie trudności w dostępie do legalnych zabiegów terminacji ciąży w sytuacji, gdy stan zagrożenia dla zdrowia kobiety dotyczy jej zdrowia psychicznego, a także wskazanie czy do Rzecznika Praw Pacjenta wpływają skargi pacjentek dotyczące przedmiotowej kwestii, proszę o przyjęcie poniższych wyjaśnień.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 22 października 2020 r. wyeliminował z polskiego porządku prawnego jedną z przesłanek prawnie dopuszczalnego zabiegu przerwania ciąży, tj. gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. Obecnie prawnie dopuszczalne jest przerwanie ciąży w dwóch przypadkach przewidzianych w ustawie z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerwania ciąży¹, tzn. gdy ciąża stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia kobiety oraz gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Odnosząc się do aktualnego stanu prawnego w ocenie Rzecznika Praw Pacjenta także zagrożenie zdrowia psychicznego kobiety w ciąży wywołane tą ciążą może stanowić przesłankę do przerwania ciąży. Zagrożenie życia lub zdrowia matki dotyczy bowiem zarówno zdrowia somatycznego, jak też zdrowia psychicznego.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1575.

Jest to ocena zbieżna m.in. ze stanowiskiem Prokuratora Generalnego przedstawionym w toku postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie zakończonej wyrokiem z 22 października 2020 r. Jak zaznaczył Prokurator Generalny, jeśli: „świadomość upośledzenia lub nieuleczalnej choroby płodu miałyby prowadzić do istotnego zakłócenia zdrowia psychicznego, to zastosowanie powinna znaleźć przesłanka przerwania ciąży określona w art. 4a ust. 1 pkt 1 u.p.r.”.

Analizując powyższą materię Rzecznik Praw Pacjenta wystąpił do konsultanta krajowego w dziedzinie psychiatrii o stanowisko w sprawie przesłanki legalnego przerwania ciąży z uwagi na zagrożenie zdrowia psychicznego kobiety w ciąży z punktu widzenia kryteriów medycznych. Opinia Konsultanta wskazuje, że – w świetle aktualnej wiedzy medycznej – mogą mieć miejsce przypadki zagrożenia zdrowia psychicznego kobiety ciężarnej spowodowane ciążą, natomiast nie ma zamkniętego katalogu konkretnych chorób, a każdy przypadek należy analizować indywidualnie.

Konkludując, zdaniem Rzecznika Praw Pacjenta aborcja ze względu na zagrożenie zdrowia psychicznego matki jest legalna, w związku z czym przesłankę tę podmioty udzielające świadczeń zdrowotnych winny uwzględniać w ramach prowadzonej działalności leczniczej. Analiza jej dopuszczalności powinna być przeprowadzana ad casum, uwzględniając indywidualny charakter każdego przypadku.

W odniesieniu do prowadzonych przez Rzecznika Praw Pacjenta postępowań wyjaśniających wskazuję, że tuż po wyroku TK, w grudniu 2021 r. Rzecznik wszczął postępowanie wyjaśniające wobec szpitala, który odmówił przeprowadzenia zabiegu terminacji ciąży u pacjentki, której płód obciążony był wadą letalną, tzw. akrania, czyli niewykształceniem kości czaszki. Do wniosku o przerwanie ciąży dołączono zaświadczenia od dwóch niezależnych psychiatrów wskazujące, że kontynuowanie ciąży zagraża zdrowiu psychicznemu pacjentki. W tym przypadku Rzecznik stwierdził naruszenie prawa pacjentki do świadczeń zdrowotnych przez szpital. W 2022 r. podjęto kolejne postępowanie dotyczące wskazanej materii, a w 2023 r. wszczętych zostało pięć postępowań dotyczących trudności w dostępie do zabiegów terminacji ciąży w sytuacji, gdy stan zagrożenia dla zdrowia kobiety dotyczy jej zdrowia psychicznego. Postępowania te pozostają w toku.

W tym miejscu należy podkreślić, że pacjentki, które zgłaszają problem z dostępem do legalnej terminacji ciąży, mają możliwości dochodzenia swoich praw nie tylko w postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym przez Rzecznika Praw Pacjenta, ale również w ramach sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza². Taka ścieżka prawna jest

² Art. 31 i 32 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2022 r. poz. 1876, z późn. zm.).

możliwa, gdy decyzja lekarza zawarta w opinii albo orzeczeniu, wpływa na prawa lub obowiązki pacjenta, a odrębne przepisy nie przewidują od innej drogi odwoławczej. Co istotne, merytorycznie sprzeciwów nie rozpatruje Rzecznik Praw Pacjenta, ani jego pracownicy. Jest to zadanie Komisji Lekarskiej, którą do rozpatrzenia każdego sprzeciwu, w 3-osobowym składzie, powołuje Rzecznik Praw Pacjenta. Wyjaśniam, że w omawianym okresie do Rzecznika zgłoszono trzy sprzeciwy dotyczące dostępu do zabiegu legalnego przerwania ciąży w związku z przesłanką zagrożenia zdrowia psychicznego kobiety spowodowanego ciążą (wszystkie dotyczą w 2023 r.). Komisja Lekarska rozpatrzyła jedną z tych spraw, uznając sprzeciw za nieuzasadniony. W pozostałych dwóch przypadkach sprzeciwy nie mogły zostać rozpatrzone – jeden wniesiono po terminie, a kolejny nie dotyczył opinii ani orzeczenia w rozumieniu art. 2 ust 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry³. W związku z brakiem możliwości ich podjęcia przez Komisję Lekarską, Rzecznik postanowił przeprowadzić w tych sprawach postępowanie wyjaśniające, tak by możliwe było wyjaśnienie zastrzeżeń podniesionych przez pacjentki.

Warto dodatkowo wskazać, że Minister Zdrowia zarządzeniem z 12 czerwca 2023 r. powołał *Zespół do spraw opracowania wytycznych dla podmiotów leczniczych w zakresie procedur związanych z zakończeniem ciąży*. Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Pacjenta biorą udział w pracach tego Zespołu. W oparciu o sporządzone przez Zespół rekomendacje planowane jest przeprowadzenie przez Rzecznika, we współpracy w właściwym konsultantem krajowym, szkoleń dla szpitali posiadających w swej strukturze oddziały ginekologiczno-położnicze.

Z poważaniem
Bartłomiej Chmielowiec
RZECZNIK PRAW PACJENTA

³ Art. 2 ust 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2022 r. poz. 1731, z późn. zm.).